Vrijwillige weidevogelbescherming Flevoland

Jaarverslag 2013

Landschapsbeheer Flevoland

Zorg voor ons landschap

Vrijwillige weidevogelbescherming Flevoland
Jaarverslag 2013

Zorg voor ons landschap
RUIMTE VOOR PLANT EN DIER

Landschapsbeheer Flevoland maakt deel uit van een samenwerkingsverband van twaalf provinciale organisaties: Landschapsbeheer Nederland. Zij streven naar behoud, beheer en ontwikkeling van een ecologisch cultuurlandschap met een streekeigen karakter. Het verbeteren van leefgebieden voor planten en dieren krijgt daarbij speciale aandacht. Elke provinciale organisatie beschikt over de specifieke kennis die nodig is om de regionaal sterk verschillende leefgebieden ook op kleine schaal in stand te houden, zoals in boomgaarden en groenstroken. Dat verzekert een levend landschap voor de toekomst.

Colofon

Jaarverslag 2013 van de vrijwillige weidevogelbescherming

Samenstelling:	Jan Nagel
Eindredactie:	Arda van der Lee
Fotografie:	Astrid Kant, Jan Nagel
Lay-out:	Ruitervorm, Joure
Druk:	Koopmans Mailing & Handeling
Oplage:	400

Uitgave: Landschapsbeheer Flevoland
Botter 14-03
8232 JP Lelystad
tel. (0320) 294939
flevoland@landschapsbeheer.net
www.landschapsbeheer.net
twitter: @LBFlevoland
facebook: www.facebook.com/landschapsbeheerflevoland

Lelystad, november 2013

Gegevens uit dit verslag mogen worden overgenomen, graag wel een bronvermelding geven.

Inhoud

	Voorwoord	4
1	Inleiding	6
2	Aantal vrijwilligers en boeren	7
3	Gevonden nesten en uitkomstpercentages	8
4	Verliesoorzaken en -percentages	9
5	Beschermingsactiviteiten	11
6	Resultaat van de groepen	12
7	Inventarisatie zwaluwen en urenbesteding	14
	Bijlage: Adressen van groepscoördinatoren	15

Voorwoord

Het zal niemand zijn ontgaan. We hadden een koude winter en een daaropvolgend koud voorjaar dat zeer lang aanhield, zelfs tot eind mei. Vooral maart was uitzonderlijk koud. De natuur reageerde gepast, stelde alles uit: pas op 7 april werd het eerste kievitsei van Flevoland gevonden door Bertus Bruinsma uit Rutten. En dan te bedenken dat het eerste ei ook wel eens een maand eerder is gevonden.

Het Flevo-landschap heeft in 2013 een nieuw weidevogelgebied bij het bestaande natuurterrein Rotterdamse hoek in Creil aangelegd. Zo'n 48 ha land is daar ingericht voor weidevogels. Landschapsbeheer heeft de telling van vogels daar mogen uitvoeren en heeft mooie aantallen weidevogels waargenomen. Ook Zwartehoek van Natuurmonumenten heeft een kwaliteitsimpuls gekregen, wat resulteerde in meer weidevogels.
Bij Natuurmonumenten staat nog de vernatting van het Ettelandseveld op het programma, waar de weidevogels zeker van kunnen profiteren. Deze zorg voor weidevogels door natuurorganisaties, naast de bestaande vrijwillige weidevogelbescherming, vormt voor een mooie impuls voor de weidevogels in 2013. Dat stemt mij in ieder geval erg tevreden.

2013 is het laatste jaar voor de subsidie die Landschapsbeheer ontvangt voor het project weidevogels. Tijdens een beleidseffectmeting van provinciale staten in 2008 is de noodzaak voor het project weidevogels onderstreept, wat heeft geleid tot een meerjarige financiering. De Partij voor de Dieren in Flevoland heeft in 2013 een motie ingediend om dit te continueren. Deze motie is breed aangenomen. Een mooie ontwikkeling dat Provinciale Staten zo positief voor weide- en akkervogelbescherming heeft gepleit.
Daarmee laat de politiek zien dat ook zij vindt dat deze vogelgroep de aandacht verdient, die wij als boeren en vrijwilligers aan hen besteden om ze in het voorjaar een handje te helpen. In Fryslân gaan ze nog een stapje verder. Daar is het burgerinitiatief "Keaning fan'e Greide" van de grond gekomen.

Dit gaat niet alleen over de vogels, maar over te toekomst van ons hele weidelandschap. Ze willen alle lagen van de bevolking bereiken en mobiliseren. Ze organiseren de komende 5 jaren uiteenlopende activiteiten rond de samenhang en wisselwerking tussen ecologie, economie, maatschappij en cultuur om te kijken of er toekomst is voor een weidelandschap. Een landschap waarin weidevogels een plek krijgen. Een breed gedragen initiatief, met een leuke website waar men o.a. de route van gezenderde grutto's kan volgen. Maar ook interessante lezingen over weidevogels, landschap en landbouw waarbij het debat over hoe we nu verder moeten met die weidevogels vanuit allerlei hoeken wordt belicht. Dit komt niet voort uit de politiek, maar uit de maatschappij zelf.

Al deze aandacht is mooi. Ondanks de afnemende aantallen, blijven mensen zich enthousiast inzetten voor de weidevogels. De vrijwilligers en boeren zijn niet de enigen die hun best doen.

Jan Nagel
Projectleider weidevogels

1

Inleiding

In dit jaarverslag vindt u de resultaten van het broedseizoen 2013 van weidevogels in Flevoland. In het project 'weidevogelbescherming' werken vrijwilligers en boeren samen aan de bescherming van weidevogels. Vrijwilligers zoeken de nesten en over het algemeen sparen de boeren vervolgens de gevonden nesten, door ze te verplaatsen bij werkzaamheden of door er omheen te werken. Coördinatoren zijn lokaal het aanspreekpunt voor vrijwilligers en boeren en zij organiseren start- en evaluatieavonden. Naast het zoeken van de nesten, houden de vrijwilligers ook de resultaten bij van de nesten. Daarnaast tellen ze op de boerderijen nesten van huis- en boerenzwaluwen. De tijd die in al deze activiteiten wordt gestoken, wordt ook bijgehouden.
De provincie Flevoland financiert het project weidevogelbescherming dit jaar voor het laatst, en we weten nog niet wat dit voor 2014 gaat betekenen.

Het was een koud en droog voorjaar waardoor alles langzaam op gang kwam. Daardoor was het broedseizoen van de weidevogels relatief kort. Veel bewerkingen op uien- en bietenland waren al uitgevoerd, voordat weidevogels aan de leg kwamen. Voor de weidevogels niet ongunstig. Maar er bleef nog volop land over met gevaren voor weidevogellegsels. Op aardappelland en grasland waar ongeveer de helft van alle nesten zijn gevonden, is bijvoorbeeld slechts 40% gespaard.

Het was dit jaar voor vrijwilligers voor het eerst mogelijk om zelf nesten in te voeren op het legselregistratie systeem. Daar is bij alle groepen dit jaar ruimschoots aandacht besteed. Het heeft er in geresulteerd dat 575 nesten zelf door de vrijwilligers zijn ingevoerd. Extra waardevol aan het systeem is, dat je ook de nestlocatie op kaart kunt intekenen en daarmee een actueel kaartbeeld naar de boer kunt mailen. Daarmee is de onderlinge communicatie te moderniseren en optimaliseren. De gebruikers zijn erg enthousiast. De invoering is een succes.

Om de weidevogels bij kinderen onder de aandacht te brengen was er op 15 mei een weidevogelkijkdag voor ouders met kinderen bij de familie van der Wal in Creil. Daar konden ze genieten van jonge kieviten en nesten van grutto, tureluur en scholekster. De mobiele weidevogelkijkhut van ANV de Kop van de NOP maakt observeren van weidevogels zo erg gemakkelijk en leerzaam. Daarnaast heeft op 28 mei een klas van de Klimboom uit Emmeloord in Rutten een kijkje genomen op een weidevogelrijke kavel. Het is altijd prachtig om kinderen te zien ontdekken en genieten.

2

Aantal vrijwilligers en boeren

Hadden we vorig jaar een kleine toename van vrijwilligers; dit jaar zijn we weer terug op het niveau van 2011. Ondanks de 6 nieuwe cursisten van de weidevogelcursus is het aantal mensen dat gestopt is groter geweest dan de aanwas. Gelukkig hebben de meeste nieuwe vrijwilligers leuke ervaringen opgedaan, omdat het een goed jaar was. Desondanks is het in de slechtere gebieden voor de vrijwilligers moeilijk om gemotiveerd te blijven. Op zich begrijpelijk, want je wilt wel graag enig resultaat zien en op zijn minst nesten vinden. Geen resultaat demotiveert een aantal vrijwilligers om door te gaan. Het zal, als de weidevogelaantallen laag blijven in de slechte gebieden, moeilijk worden om alle vrijwilligers daar te behouden.
Aan belangstelling van boeren hebben we niet te klagen. Er zijn 9 nieuwe boeren benaderd om weidevogels te beschermen. Aangezien de grote bedrijven met veel hectares uit Almere niet meer in de lijst staan, compenseert deze aanwas van nieuwe bedrijven dit verlies aan hectares net niet. In 2013 namen 279 bedrijven deel, met een totale oppervlakte van 10.995 hectare. (zie tabel 1).

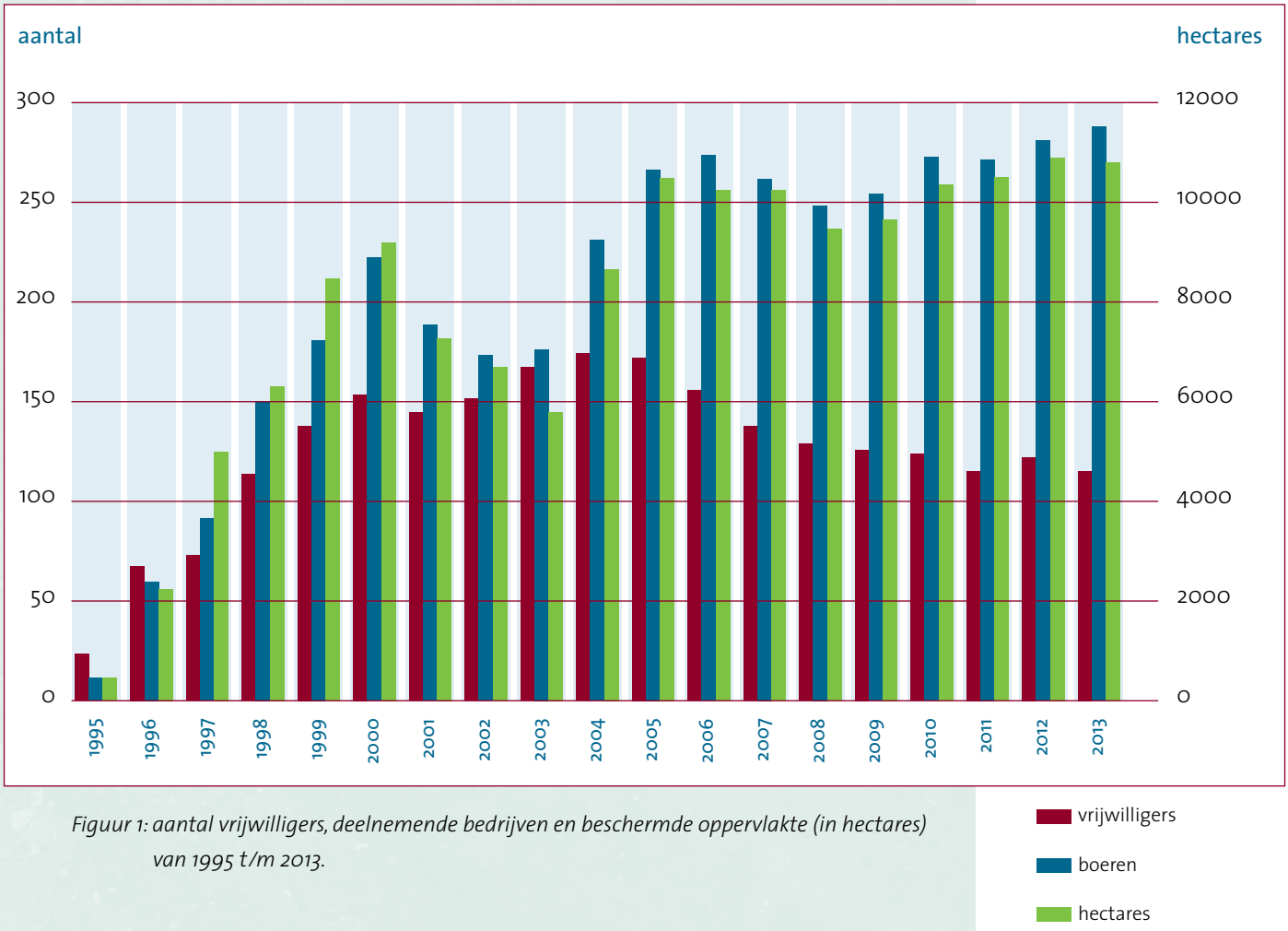

Figuur 1: aantal vrijwilligers, deelnemende bedrijven en beschermde oppervlakte (in hectares) van 1995 t/m 2013.

3

Gevonden nesten en uitkomstpercentages

Er zijn dit jaar ruim 100 nesten meer gevonden dan in 2012. Een prachtig resultaat voor iedereen. Deze toename komt grotendeels door de kievits- en scholeksternesten. Helaas zijn er minder gruttonesten gevonden, maar door het hogere uitkomstpercentage van de gruttonesten zijn er netto meer broedsels gelukt dan in 2012. De bontbekplevier bleef qua aantal nesten gelijk, maar daar verdubbelde het uitkomstpercentage. Opmerkelijk. Het totale uitkomstpercentage is met 1,5% gestegen, wat het succes van dit jaar compleet maakt. Ondanks deze leuke vooruitgang blijft het aantal gevonden nesten laag in vergelijking met 8 jaar geleden. Maar laten we de vooruitgang koesteren en hopen dat deze trend blijvend is. Dat vormt een beloning voor onze inspanningen als vrijwilligers en boeren.

Soort	Totaal	Bekend	Uit	Niet uit	% uit
Bontbekplevier	17	15	14	1	93
Fuut	8	6	3	3	50
Gele kwikstaart	5	5	5	0	100
Graspieper	1	1	0	1	0
Grutto	57	53	32	21	60
Kievit	657	572	342	230	60
Kleine plevier	1	1	0	1	0
Knobbelzwaan	6	5	4	1	80
Meerkoet	23	12	6	6	50
Scholekster	154	117	94	23	80
Stormmeeuw	10	8	6	2	75
Tureluur	15	12	7	5	58
Waterhoen	1	0	0	0	0
Wilde eend	10	8	5	3	63
Totaal	965	815	518	297	64
			64 %	36 %	

Tabel 1: aantal gevonden nesten en uitkomstresultaat in 2013.

4

Verliespercentages en -oorzaken

Meer uitgekomen nesten dan in 2012 maakt het probleem van het verlies van legsels kleiner. 63,6% van de gevonden nesten kwam uit (zie figuur 1). De verliesoorzaak predatie is voor het 3e jaar op rij gezakt van 16,5% via 13,7%, naar nu 12,6%. Het verlies door werkzaamheden (3,7%) is bijna gehalveerd. Waarschijnlijk het resultaat van het late broedseizoen, waardoor veel gewassen al gezaaid waren voordat de weidevogels aan de leg zijn gekomen. Daarentegen is het percentage verlaten nesten met 3% gestegen naar 8,5%. Op zich past dit percentage verlaten nesten in de trend die het meerjarige gemiddelde laat zien. Van 10,2% van de nesten is niet duidelijk waardoor ze precies verloren zijn gegaan. Dit is vergelijkbaar met vorig jaar. Beweiding en overige verliesoorzaken drukken nauwelijks een stempel op de resultaten. In tabel 3 worden de verliesoorzaken per soort uitgesplitst. Het aantal predatiegevallen door de zwarte kraai en vos is iets toegenomen. Door werkzaamheden zijn maar erg weinig nesten gesneuveld. Opmerkelijk is dat er niet één nest bij het ploegen of eggen is gesneuveld, maar ook bij het zaaien zijn de verliezen gering gebleken.

Soort	ON	OV	P	PHW	PK	PM	PO	PV	V	W	WA	WGB	WM	WO	WRS	WZP	Totaal
Bontbekplevier	1																1
Fuut	2	1															3
Graspieper													1				1
Grutto	2	1	4		1			5	4				4				21
Kievit	64	3	49	1	17	7	3	8	55	2	5	2		3	1	10	230
Kleine plevier	1																1
Knobbelzwaan		1															1
Meerkoet	1	4			1												6
Scholekster	9	1	2		2		1		7							1	23
Stormmeeuw									1		1						2
Tureluur	3	1							1								5
Wilde eend								2	1								3
Totaal	83	12	55	1	21	7	4	15	69	2	6	2	5	3	1	11	297

Tabel 2: verliesoorzaken per soort.

Legenda:

ON: Onbekend, onduidelijk welke oorzaak
OV: Overige verliesoorzaak
P: Predatie, soort niet bekend
PHW: Predatie, door hermelijn,wezel
PO: Predatie, door overige dieren
PK: Predatie, door kraai/meeuw
PM: Predatie, door mens
PV: Predatie, door vos
V: Verlaten
W: Werkzaamheden, soort niet bekend
WA: Werkzaamheden, door aanaarden
WGB: Werkzaamheden, door gewasbescherming
WM: Werkzaamheden, door maaien
WO: Werkzaamheden, overig
WRS: Werkzaamheden, door rollen/slepen
WZP: Werkzaamheden, door zaaien/poten

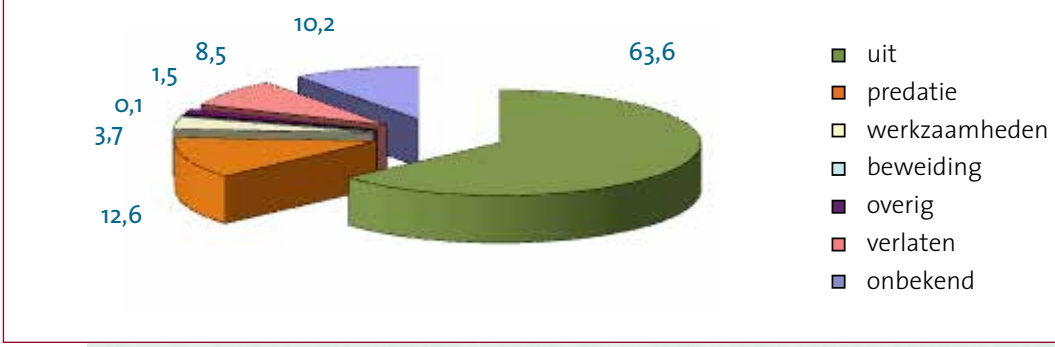

Figuur 2: uitgekomen nesten en verliesoorzaken.

5

Beschermingsactiviteiten

Het aantal beschermingshandelingen (268) bij nesten ligt in dezelfde range als in voorgaande jaren. Door het droge en koude voorjaar van afgelopen voorjaar is het zaaien van gewassen vrij geleidelijk verlopen. De bescherming van nesten was succesvol (66% uit). Het gebruik van mandjes raakt al aardig ingeburgerd en heeft zeker aan het positieve resultaat bijgedragen.
Het succes van beschermen bij ploegen eggen en zaaien (50% uit) is goed te noemen. Vorig jaar was dat nog iets beter, maar met deze waarden is goed te leven. De nesten waar omheen werd gemaaid hebben daar dit jaar enorm van geprofiteerd: 93% van die nesten is uitgekomen, een extreem hoog uitkomstresultaat. Eilandjes met gras op gemaaide percelen blijken dus niet altijd te worden gepredeerd, zoals vaak wordt beweerd.
Opvallend zijn de vele nesten (81%) die op het gewas "groenten" zijn beschermd. De nesten op aardappelland hebben de bescherming ieder jaar hard nodig. Vaak worden daar mandjes gebruikt en niet geheel zonder succes. Bij het poten en aanaarden zijn 129 nesten beschermd.
In bollenvelden is het zoeken voor bescherming van nesten vaak niet aan de orde. Toch zijn er dit jaar 99 nesten waargenomen.

	nesten	aa	zp	pe	om	ov	bm	gb	nb	rs	besch. nesten	%
Aardappelen	264	85	39				2	3			129	49
Mais	90		4	10			4	4			22	24
Gras	141		1		26	2	4		1		34	24
Uien	119		8				2	10			20	17
Bieten	64	1					2	1			4	6
Bollen	99		3	2		14					19	19
Groenten	31	1	6	12		1	1			4	25	81
Overig gewas	79	1	1			1					3	4
Graan	23							7			7	30
Onbekend gewas	39		2			2					4	10
Peulvruchten	4			1							1	25
Graszaad	12										0	0
Totaal	**965**	**88**	**64**	**25**	**26**	**20**	**15**	**25**	**1**	**4**	**268**	**28**
Uitk.% per beschermingsactiviteit	64	51	50	93	67	79	87	0	75	66		

Tabel 3: aantal gevonden nesten per gewas met uitkomstpercentage per beschermingsactiviteit.

Legenda:

aa: aanaarden
zp: zaaien of poten
pe: ploegen en/of eggen
om: omheen maaien
ov: overige activiteiten
bm: bemesten
gb: gewasbescherming
nb: beweiden
rs: rollen/slepen

6

Resultaat van de groepen

Dit jaar zijn er twee groepen vrijwilligers samengegaan: de groep uit Rutten met de groep uit Espel en in Oostelijk Flevoland zijn de groepen uit Dronten en Biddinghuizen samengesmolten. De groep in Almere bestaat niet meer! Zo zijn we van 10 naar 7 groepen gegaan.
De groepen Emmeloord, Kraggenburg en Zeewolde maken moeilijke tijden door. Lage aantallen nesten of hoge verliezen door predatie maakt dat deze 3 groepen moeilijkheden ondervinden bij het motiveren van vrijwilligers. Dit speelt niet zozeer bij de andere groepen, waar nog redelijke aantallen worden gevonden en de verliezen meevallen. Het werkgebied van de groep Rutten/Espel is al jaren een toonaangevend gebied waar de meeste legsels gevonden worden. Veel kwel langs de dijk en mooie afwisseling van veehouderij en akkerbouw maken dit gebied tot een geschikte broedplaats voor weidevogels. Hier zien we dat naast de grote hoeveelheden kievit, juist ook de andere weidevogelsoorten nog talrijk zijn zoals de grutto en scholekster, die elders maar mondjesmaat aanwezig zijn. Daar kunnen de vrijwilligers in de andere gebieden niets aan doen. Die zullen zich meer op de bescherming van de kievit moeten richten. Afgelopen voorjaar is het legselregistratie systeem voor individuele vrijwilligers bij de vrijwilligers veelvuldig onder de aandacht gebracht. Dit heeft tot veel positieve reacties geleid. Met dit nauwkeurige nestregistratiesysteem kunnen ook gedragswaarneming, alarmtellingen en erfvogels in kaart worden gebracht. Dit jaar zijn er 575 nesten met locatiegegevens ingevoerd. De gedragswaarnemingen (88), erfvogels (6) en alarmtellingen (3) moeten nog wat aan populariteit winnen. Maar op de komende evaluatieavonden of de startavonden in 2014 kan hier opnieuw bij stil worden gestaan. Dan kunnen de nieuwe ontwikkelingen weer getoond worden zoals de App “signalering vogelnesten”, waarmee de boer op zijn smartphone kan zien waar de nesten liggen en een signaal krijgt als hij er met de trekker in de buurt komt. We zijn zo op de goede weg om actuele informatie te delen. Dat kan nog steeds prima met een kaartje in de stal, maar nu dus ook met de telefoon. Dit spreekt een deel van de vrijwilligers en boeren aan. Hopelijk gaat het aanstekelijk werken.

Groep	totaal ha	vrijwil-ligers	ervarings-jaren	boeren	kievit	schol-ekster	grutto	bontbek-plevier	overige vogels	% uit
Dronten/Biddinghuizen	1014	16	7,9	37	102	4			32	51
Swifterbant/Lelystad	4539	25	5,1	79	167	6		3	2	57
Zeewolde	1051	8	8	24	19	2				39
Luttelgeest/Marknesse	558	13	11,1	22	62	7		1		68
Emmeloord/Nagele	482	10	7,2	10	14	7	1	1		70
Kraggenburg/Ens	560	7	6,1	18	6					100
Rutten/Espel	2791	36	7,1	90	287	128	56	12	46	69
Totaal	10995	115	7,3	280	657	154	57	17	80	965

Tabel 4: resultaat van de groepen.

7

Inventarisatie zwaluwen en urenbesteding vrijwilligers

De zwaluwtelling voeren we inmiddels voor het 7e jaar uit. Met nogal wisselende resultaten. Vorig jaar weinig nesten, dit jaar weer meer nesten, zo gaan de aantallen mooi op en neer. En daarmee laten zwaluwen zien dat hun aantallen per jaar enorm kunnen fluctueren.
Uiteindelijk zijn er dit voorjaar 1045 huiszwaluw- en 1029 boerenzwaluwnesten geteld. Voor de boerenzwaluwen een recordaantal. De groepen Rutten en Lelystad/Swifterbant vinden nog steeds de meeste huis- en boerenzwaluwen.

De tijdsbesteding aan het zoeken en beschermen van de nesten, exclusief de tijd die boeren er aan besteden, is in 2013 in totaliteit iets afgenomen. Maar per persoon wordt er bijna een uur meer tijd besteed, per nest is de tijdsbesteding iets gedaald. Men heeft gemiddeld 2,7 uur per nest besteed, terwijl dat in 2008 bijvoorbeeld maar 1,7 uur was. We moeten dus duidelijk meer moeite doen om nesten te vinden. In totaal registreren we 2603 vrijwilligersuren voor de weidevogelbescherming. Dat is toch weer een geweldige inspanning van al die vrijwilligers die uit zichzelf het veld in gaan om nesten op te sporen. Onbetaald dit voor de weidevogels willen doen, is een grote gift van al die vrijwilligers aan de natuur in hun omgeving. Geen eigen belang, maar juist gemeenschapszin. Het lijkt zo gewoon, maar is eigenlijk heel bijzonder. De waardering hiervoor is bijna niet uit te drukken.
'Bedankt' klinkt dan wel erg summier, maar is zeker gemeend.

Adressen van groepscoördinatoren

Vogelwacht Rutten e.o. WVB Espel
- C. Hartveld, (0527) 26 23 52
  De Gardeniers 23, 8313 AX Rutten
  charlesenmarisa@kpnmail.nl

WVB Emmeloord, Nagele
- B. van der Weg, (0527) 69 87 87
  Stellingwerf 22, 8304 LG Emmeloord
  b.v.d.weg@planet.nl

WVB Luttelgeest, Marknesse
- W. Postma, (0527) 20 23 18
  Uiterdijkenweg 38, 8315 PR Luttelgeest
  wilpostma@planet.nl

- E. & H. Schepers, (0527) 20 29 88
  Uiterdijkenweg 37, 8315 PR Luttelgeest
  huubschepers@hetnet.nl

WVB Dronten / Biddinghuizen
- J. de Jong, (0321) 31 79 91
  Arendsdaalder 30, 8253 BT Dronten
  Jong-Schutte@kpnplanet.nl

WVB Swifterbant / Lelystad
- J. Botterberg, (0321) 32 25 39
  Kamperfoelielaan 31,
  8255 JK Swifterbant
  jaapsen@yahoo.com

WVB IVN Zeewolde
- J. de Muynck (036) 522 53 21
  Naaldaar 7, 3892 BM Zeewolde
  j.demuynck@solcon.nl

Zorg voor ons landschap
RUIMTE VOOR PLANT EN DIER

Landschapsbeheer Flevoland
Zorg voor ons landschap

Botter 14-03
8232 JP Lelystad
tel. (0320) 294939
flevoland@landschapsbeheer.net
www.landschapsbeheer.net
twitter: @LBFlevoland
facebook: www.facebook.com/landschapsbeheerflevoland